

TÜRKİYE’DE KAN DAVASI GELENEĞİNİN SOSYOLOJİK ÇÖZÜMLEMESİ

Mehmet Devrim Topses

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
Yrd. Doç. Dr.
E-posta: devrimtopses@comu.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Türkiye’deki kan davası geleneğini inceleyen yedi sosyolojik araştırmanın sonuçlarını ortak değişkenler altında toplamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın sonucunda, kan davası geleneğinin yalnızca hukuksal ya da eğitim yetersizliğinden kaynaklanan bir olgu olmadığı; bu geleneğin toplumsal yapıdan gelen belirleyicilerinin bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, Uluslaşma, Feodalizm, Toprak reformu

Alan Tanımı: Sosyoloji (Kurumlar Sosyolojisi)

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE TRADITION OF BLOOD FEUD IN TURKEY

Abstract

This study, aims to gather the results of seven sociological resarch about blood feud in Turkey. As a results of the study, observed that blood feed is not only due to ignorance or legal loophole; but also due to determinants that coming from social structure.

Key Words: Tradition, Nationhood, Feudalism, Land reform

Jel Code: R00

1. GİRİŞ

Çalışmanın amacı, Türkiye’deki kan davası geleneğine ilişkin genel sosyoloji ve hukuk sosyolojisi alanlarında son kırk yılda yapılmış yedi bilimsel çalışmanın genel sonuçlarından yola çıkarak ortak bir sosyolojik tasnife ulaşmaktır. Söz konusu bilimsel çalışmaların birincisi 1972 yılında Mahmut Tezcan tarafından Ankara’daki iki cezaevi ve bir ıslah evinde yapılan bir örnek olay araştırmasıdır. İkincisi, 1974 yılında Nevzat Gürelli’nin hazırlamış olduğu kan davalarına ilişkin

hukuksal bir rapor, üçüncüsü Artun Ünsal'ın cezaevlerinde kan gütme suçlusu mahkumlar arasında gerçekleştirdiği sosyolojik incelemesidir. Bunun yanında Tülin İçli'nin Muş, Şanlıurfa, Diyarbakır, Malatya ve Elazığ illerinde kan davasına karışmış aile reislerine yönelik araştırması; Mehmet Faraç'ın Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki töre olgusunu incelediği “Töre Kıskaçında Kadın” başlıklı çalışması; 2007 yılında Harun Bodur tarafından kan davası ve namus cinayetlerinin kamu hukuku açısından çözümlendiği yüksek lisans tezi ve Levent Açıl'ın Diyarbakır Bismil'deki kan davalarını sosyolojik açıdan inceleme konusu yaptığı “Toplumsal Değer ve Normlar Açısından Kan Davaları” başlıklı diğer bir yüksek lisans tezi bizim çalışmamızın konu alanı içinde bulunmaktadır.

Araştırmamıza kaynak olarak aldığımız ve derinlemesine incelediğimiz sosyolojik rapor ve incelemeler, kan davası geleneğinin Türkiye'nin toplumsal gerçekliği ile dört noktadan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilişki noktaları, Türkiye'deki toplumsal yapı içinde varlığını sürdüren feodal toplumsal ilişkiler, merkezi hukuk sistemindeki boşluklar, genel yoksulluk ve eğitimsizliktir. Ağalık, gelenek, aile ve aşiret yapısı türünden nedenler, feodal toplumsal ilişkiler kapsamında değerlendirilmektedir. Bazı araştırmalarda kan davasının nedeni olarak gösterilen kız ve kadın kaçırma, şeref ve namus anlayışları ya da silah taşıma alışkanlıkları ise gerçekte kan davası geleneğini ortaya çıkararak nedenler değil, toplumsal gerçekliğin yukarıda saydığımız dört özelliğinin belirlediği diğer kültürel uzantılardır. Aşağıdaki bölümde Türkiye'deki toplumsal gerçeklik öğelerinin kan davası geleneği ile olan tespit edilebilmiş ilişkileri incelenmektedir.

2. FEODAL TOPLUMSAL YAPI

Feodalite sözcüğünün kökeni latince “feodum”dan gelmekte olup, “tımar” ya da “hükümdardan alınan toprak” anlamlarına gelmektedir. Öyleyse toprağa dayalı bir üretim biçimine dayanmak, merkezi otoriteden toprak almak ve merkezi otoriteden bağımsızlaşmak, feodal toplumsal yapıyı belirleyen ölçütlerdir. Prens Sabahattin'in “adem-i merkeziyet” kavramı, gerçekte feodal toplumsal yapıya karşılık gelmektedir.

Gürelli, Ünsal ve Açıl'a göre kan davası geleneğinin görüldüğü bölgelerimizde devlet otoritesi, kendi gücünü duyuramamakta ve uygulayamamaktadır (Gürelli, 1975:110; Ünsal, 1995:66-95; Açıl, 2007:96)). Anadolu'nun kırsal alanlarında güvenlik güçleri sayıca son derece yetersiz kalmakla birlikte, arzu edilen hız ve etkinliğe ulaşamamaktadırlar. Merkezi otoritenin zayıf kalması ise birinci olarak yaşamlarını güvenceye almak isteyen bölge insanlarını “etnik ve dinsel temelli” küçük otarşik gruplara, aşiretlere ve geniş aile yapılarına kökten bağlılığa doğru

itmektedir (Açıl, 2007:82). İkinci olarak, merkezi gücün zayıflığına bağlı olarak genel bir güvensizlik ortamının oluşması bölge insanlarını silahlanmaya zorlamaktadır. Üçüncü olarak ise siyasal ve hukuksal denetim yokluğu, bölge insanların merkezi otoriteden bağımsız bir hukuk sistemi oluşturmalarına, bağımsız bir suç tanımı yapmalarına ve bu suç tanımına bağlı işlenmiş eylemleri, kendilerinin cezalandırmasına zemin hazırlamaktadır. Feodal toplumsal yapıya bağlı olarak ortaya çıkan diğer kültür sistemleri ve bu sistemlerin kan davası geleneğiyle olan ilişkisi alt başlıklar biçiminde şöyle değerlendirilebilir:

2.1.Toprak Ağalığı

Toprak ağalığı, feodal toplumsal yapının ürettiği bir toplumsal statüdür. Geniş toprakların mülkiyetinin özel kişilere geçmesi ve sonrasında merkezi otoritenin ekonomik ve hukuksal denetiminin söz konusu topraklar üzerinde zayıflaması, toprak ağalığının ekonomik ve hukuksal gücünü arttırmış ve toplumsal saygınlığını yükseltmiştir. Ünsal'a göre kan davası geleneğinin görüldüğü bölgelerimizde büyük toprak sahiplerinin ya da ağaların egemenliği devletten daha etkilidir. Merkezi otoritenin zayıfladığı bölgelerde geniş insan kitleleri toprak ağalarına öncelikle ekonomik açıdan bağılıdır (Ünsal, 1995:183). Köylülerin her an aşiret reislerinin emrinde bulunması ve gerektiğinde silahlarını kapıp seferber olmasının altında, büyük toprak sahiplerine olan bağlılıklar yatmaktadır. Tezcan tarafından belirtildiği gibi bu yaşamsal bağlılık, insanları kendi ağa ve reisleri yolunda canlarını bile vermelerinin alt yapısını oluşturmaktadır (Tezcan, 1981:47)

Tezcan ve Bodur'a göre özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde toprak ağaları ve aşiret reisleri kendi nüfuz bölgelerini arttırmak için birbirleriyle olan mücadelelerinde halkı araç olarak kullanmaktadırlar (Tezcan, 1981:46; Bodur, 2007:45). Topraklarını genişletmek tutkusunda olan toprak ağaları, herhangi bir köye gözlerini diktiklerinde aileleri birbirine düşürmek için ellerinde bulunan her olanaktan yararlanmaktadırlar (Ünsal, 1995:138). Ortaya çıkan bu olgu, toprak ağalığının yapısı gereği kan davası geleneği ile uzlaşan ve onu sürdüren toplumsal bir statü taşıdığını göstermektedir.

2.2.Gelenek

Sosyolojik kuramlar, suç davranışının sosyo-kültürel belirleyiciliğine vurgu yapmaktadırlar. Edwin H. Sutherland'ın "Ayrımsal Birleşimler Kuramı"na göre suçlu davranış, bireyin toplumsal etkileşim süreci içinde öğrendiği bir davranıştır. Yasaları çiğneyen bireysel davranış büyük ölçüde suçlu kişinin çevresinde egemen olan değer sistemleri ve davranış kalıplarından kaynaklanmaktadır.

Sutherland'a göre, yasaların ihlal edilmesini olumlu kabul eden yaklaşımlar ve tanımlar, yasaların ihlal edilmesini olumlu görmeyen yaklaşım ve tanımlardan fazla olduğu zaman kişi suç işlemektedir. Durum böyleyken biz gerçekten suçun nedenini bulmak istiyorsak, daha genel süreçler aramalı ve suçun kültürel bir etkilenim çerçevesinde bir öğrenme faaliyeti olarak ortaya çıktığını dikkate almalıyız (İçli, 2007:117).

Suç davranışı öğreniliyorsa ve kişinin içinde bulunduğu kültürel yapı tarafından belirleniyorsa, öncelikle kan davası geleneğinin ortaya çıktığı kültürel yapı incelenmelidir. Feodal toplumsal yapı, yerel kültür unsurlarının ulusal ya da merkezi kültüre göre çok daha belirleyici olduğu ilişkiler sistemidir. Siyasal birlik kurulamamış olduğu için, siyasal birliğin taşımakta olduğu ulusal kültür unsurları yerel kültür unsurları karşısında yaşama ve güçlenme olanağı bulamazlar. Feodal bir toplumsal yapıda yerel kültür daha güçlüyse, bireyin dünyaya bakış açısını, kişisel değerlerini, inanç sistemlerini vs. biçimlendirecek olan öncelikli olarak yerel kültür unsurlarıdır. Gerçekten de Ünsal'a göre örneğin Türkiye'nin kırsal bölgelerinde İslam gelenekleri, medeni kanunun önündedir. Birey, "ya bu deveyi güdecek, ya bu diyardan gidecektir" (Ünsal, 1995:104-173). Kısacası feodal toplumsal yapıda bireyler yalnızca yerel kültürün parçası olarak varolabilmektedirler.

Kan davası geleneğinin görüldüğü bölgelerde ilk olarak silah taşıma geleneği bulunmaktadır (Tezcan, 1981:32). Silah taşıma geleneği, merkezi ya da yerel otoritelerin yetersiz kalması sonucu oluşan genel güvensizlik ortamında güvenlik ihtiyacının bir ürünü olarak görülmelidir. Karadeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerimizde çocuklara küçük yaşlardan başlayarak silah kullanma öğretilmektedir. Bununla birlikte at-avrat-silah geleneği, kişisel anlaşmazlıkların silah yoluyla çözümüne neden olacak toplumsal zemini hazırlamaktadır.

Türkiye'de kan davalarının görüldüğü bölgelerde yerel kültür öğelerinin şiddete yönlendirici eğilimleri bulunduğu söylenebilir. Örnek olarak İçli'nin araştırmasında kan davasının gelenekler tarafından onaylandığı bulunmuştur (İçli, 2007:165). Ünsal'ın, kan davasından hükümlü yüz mahkuma sorduğu "kan davasının önü neden alınmaz" biçiminde bir soruya kırkbir mahkum "çevre zorluyor, adet olmuş" yanıtını vermiştir (Ünsal, 1995:163). Faraç'ın saptamalarına bakıldığında ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kırsal yerleşim birimlerinde geleneksel toplumsal ilişkilere aykırı bir davranış görüldüğünde öldürmek değil, öldürmemek namussuzluktur (Faraç, 1988:112-113).

Tezcan'ın belirttiğine göre kan gütme olayına karışmış ailelerde erkek çocuklar sözlü telkin, kanlı gömleklerin belirli aralıklarla gösterilmesi, öldürülen kişinin fotoğraflarının duvara asılması ve mezar taşlarına resimler koyulması yoluyla kan davasını sürdürmeye zorlanmaktadır (Tezcan, 1981:38). Fatma Başaran'ın Diyarbakır köylerinde yaptığı başka bir araştırma sonucuna göre ise, bu bölgede bir insanın babasını ya da kardeşini öldüren bir kimseyi adliyeye bırakması bölgenin geleneklerine ters düşmektedir. Babası öldürülen kişi, öcünü yalnızca kendisi aldığı zaman saygınlık kazanabilir (Tezcan, 1981:126). İlgili örnekler, feodal toplumsal yapının üretmiş olduğu yerel geleneklerin bu bölgelerdeki kan davası olgusunu diri tutan bir içerik barındırdığını göstermektedir.

2.3.Geniş Aile ve Aşiret Yapısı

Merkezi otoritenin hukuksal ve siyasal denetiminin yetersiz kaldığı ve yaşam koşullarının ekonomik açılardan zorlaştığı bölgelerde toplumsal yapı, aile üyelerinin ortak çıkarlar çerçevesinde güçlerini birleştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte dayanışma birimi olarak ortaya çıkan aile yapılarında her bir üyenin kişiliği, ailenin genel kişiliği altında yok olmaktadır. Her bir üye, ailenin bütünü için vardır. Bunun dışında, aile üyelerinin nadiren de olsa topluluğun genel duruşundan bağımsız kalmasına olanak yoktur. Açıl tarafından belirtildiği gibi, geniş aile yapıları ve aşiret örgütlenmeleri, bireylerin bağımsız kişilik geliştirebilmelerinin önündeki en büyük engeldir (Açıl, 2007:69). Durum böyle olunca aile ve aşiretler arasında süren kan gütme geleneğinin, ailenin ilgili ya da ilgisiz her bir üyesini hedef alması ya da eyleme yönlendirmesi kaçınılmazdır.

Geniş aile yapıları ise kan davası geleneğinin görüldüğü bölgelerimizde varlığını sürdürmektedir. Aynı soydan gelen kişiler arasındaki evliliklerin en yüksek oranı %35 ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde görülmektedir. Ünsal ve Tezcan'ın yaptıkları araştırmalara göre ise kan davalarının en çok görüldüğü bölge Güneydoğu Anadolu bölgesidir (Ünsal, 1995:38;Tezcan, 1981:119-122). Öte yandan kan davası geleneğinin görüldüğü bölgelerimizde aşiret yapısı güncelliğini koruyan bir örgütlenme biçimi olarak göze çarpmaktadır. Örnek olarak kan davası geleneğinin sürdüğü Mardin, Adıyaman, Şanlıurfa ve Diyarbakır'da %37.5'ten başlayan ve %83'e kadar çoğalan oranda aşiret örgütlenmesine dayalı köyler bulunmaktadır (Açıl, 2007:169). Ortaya çıkan tablo, aşiret ve geniş aile türünden örgütlenmelerin, üyelerini kan davası geleneği kapsamında adam öldürmeye yönlendirebildiklerini ortaya koymaktadır.

3. HUKUK SİSTEMİNDEKİ BOŞLUKLAR

Kan davası geleneğinin hukuksal bir incelenmesi, feodal toplumsal yapıdan görece bağımsız olarak değerlendirilebilecek başka bir sosyolojik olguyu daha gündeme getirmiştir. Kan davası geleneğini besleyen söz konusu sosyolojik olgu, suç ve ceza ilişkilerinde karşılaşılan boşluklardır. Artun Ünsal ilk olarak Türk Ceza Kanunu'nda kan davasına dayalı suçların karşılığı olarak idam cezasının görüldüğünü, buna karşılık idam cezasının çeşitli nedenlerle uygulanamadığını tespit etmiştir (Ünsal, 1995:44-45). Oysa modern kriminoloji, suçları önlemede cezaları uygulayabilmenin cezaların şiddetinden bile önemli olduğunu göstermektedir (Şahin, 1999:41).

Ünsal'a göre ikinci olarak sıklıkla çıkarılan genel aflar, kan davası faillerini cesaretlendirmiştir. Üçüncü olarak ise Türk Ceza Kanunu'na bağlı olarak 11 yaşın altındaki çocukların hiçbir ceza almadan ıslahevine gönderilmeleri ve bunun yanında 18 yaşın altındaki çocuklara idam cezasının kesinlikle uygulanamaması sonucunda kan davası geleneği bitmemiş, fakat "adam öldürme görevi" 18 ya da 11 yaşın altındaki çocuklara verilmiştir (Ünsal, 1995:44-45). Gerçekten de Tezcan'ın üzerinde çalıştığı 25 örnek olayın 4'ündeki kan davası failleri bu suçu işlediklerinde 14 ve altı yaş grubunda bulunmaktadırlar (Tezcan, 1981:109). Sonuç olarak Türk Ceza Kanunu'nda kan davası suçlarına ilişkin cezaların caydırıcı bir güç taşımadığı anlaşılmaktadır.

Hukuk sisteminde idam cezasına ilişkin cezaların caydırıcılıktan uzak olması, Tezcan'ın yaptığı bir saptamaya bakıldığında, adam öldürme suçları karşısında "adaletin yerine getirilemediği" görüşünün halk arasında yayılmasına ve pekişmesine nesnel bir zemin hazırlamış durumdadır (Tezcan, 1981:34). Ünsal'a göre o güne kadar misilleme için hısım aileden bireyleri ortadan kaldırmayı henüz düşünmemiş bir kişi bile suça ilişkin gerekli hukuksal yaptırımların uygulanamaması karşısında "adaleti kendisinin yerine getirmesi gerektiği" yönündeki görüşlere kolaylıkla kapılabilmektedir (Ünsal, 1995:45). Bu durum, hukuk sistemindeki boşlukların kan davası geleneğini besleyen sosyolojik değişkenlerden birisi olduğunu göstermektedir.

4. GENEL YOKSULLUK

Kan davası geleneğinin toplumsal yapıyla olan ilişkisini inceleyen sosyolojik araştırmaların ortaya koyduğu başka bir değişken, genel yoksulluktur. Bu araştırmaların sonuçlarına bakıldığında kan davası geleneği en çok Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülmektedir. 2000 yılına ilişkin GSYİH endeks verilerine göre ise Türkiye ortalamasının altında bir gelir

seviyesinde olan üç bölgemiz Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizdir. Kan davasının görüldüğü iller, 2003 ve 2010 yılına ilişkin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarında yine en son sırada yer almıştır.

Kan davası geleneğinin görüldüğü gölgelerde köylüler en temel yaşamsal gereksinimlerini zorlukla karşılamakta ya da bu gereksinimlerini karşılayabilmek için birbirleriyle mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Yaşamak için gereken temel malların sınırlı olması, insanlar arasında cinayetlere neden olacak gerginliklerin ortaya çıkmasında belirleyici etmenlerden birisidir (Ünsal, 1995:142). Yoksulluğun yaygın olduğu bölgelerimizde şiddet, günlük yaşamın ayrılmaz bir ögesi durumuna gelmiştir. Arazi ve sınır anlaşmazlıkları, bir ağaç ya da bir hayvan yüzünden çıkan cinayetlerin altında yoksulluktan ileri gelen nedenler bulunmaktadır (Tezcan, 1981:23).

Yoksulluk, aileleri birbirlerinin elindeki malları zor ya da hile yoluyla ele geçirmeye zorlamaktadır. Örnek olarak Ünsal'a göre kan davası geleneğinin görüldüğü bölgelerimizdeki genel yoksulluk nedeniyle gerçekte her bir aile kendi çıkarları için diğer aile üzerinde acımasız hesaplar yapmaktadır (Ünsal,1995:155). Yoksulluk ortamında köylüler, iki hasım ailenin ekonomik ve toplumsal açılardan zayıflamasından yararlanarak, yenilen tarafın terk ettiği "malların" bir bölümüne ucuzdan konmak umudunu taşımaktadırlar. Kız kaçırma olgusunun altında bile genel yoksulluktan kaynaklanan nedenler bulunabilir. Zira kız kaçırmak köylülüğe dayalı toplumsal yapıda karşı tarafın işgücüne bedel ödemedi el koyma girişimidir. Ailenin ekonomik kaynaklarına başka bir aile tarafından yapılan böyle bir saldırı karşısında cinayetlere neden olabilecek gerginliklerin ve cinayetlerin yaşanması ise doğal karşılanmalıdır.

5.EĞİTİMSİZLİK

Kan davası geleneğinin sosyolojik nedenlerine ilişkin olarak saptanabilmiş son değişken, eğitimsizliktir. Tezcan, Ünsal ve İçli'nin araştırmalarında, kan davasından adam öldürme suçları ve kan davası faillerinin eğitim düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki görülmektedir (Tezcan, 1981:52; Ünsal, 1995:112; İçli, 2007:163). Örnek olarak Ünsal'ın araştırmasında kan davasına dayalı cinayet suçlarından hüküm giymiş mahkumların %66'sının eğitim düzeyi ilkökul mezunu ya da ilkökoldan terk iken; lise ya da yükseköğretim düzeyinde kan davası hükümlüsüne rastlanmamıştır.

Kan davası geleneğinin eğitim kurumuyla ilişkili bulunması, eğitim kurumunun yüklenmiş olduğu sosyolojik işlevlerin bir yansıması olarak kabul edilmelidir. Buna göre eğitim kurumunun birinci işlevi, bireyi yerel ya da ilkel kültür

unsurlarından bağımsız duruma getirerek, çağdaş uygarlık değerleriyle tanıştırmaktır. Bireyin dünyaya bakış açısını genişletmek, toplumun genel kültürüyle bağlantısını sağlamak ve ona demokratik kişilik özellikleri kazandırmak eğitim kurumunun en belirgin toplumsal işlevleri arasındadır. Eğitim sosyolojisi alanında günümüze kadar yürütülen araştırmalar, eğitim kurumunun söz konusu işlevleri taşımakta olduğunu uygulama alanında kanıtlamıştır. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, eğitim olanaklarından çeşitli nedenlerle yararlanamayan insan kişiliklerinin şiddete dayalı yerel kültür öğelerine bağlı olarak biçimleneceği açıktır.

6. SONUÇ

Türkiye'deki kan davası geleneğine ilişkin yapılmış ve bizim incelememizin konu alanı içinde bulunan bilimsel araştırmaların bir bölümü konuya ekonomik, kültürel ve hukuksal açılardan bakmaktadırlar. Bunun yanında konunun yalnızca hukuksal ya da manevi yönlerine odaklanmış araştırmalarla da karşılaşmaktayız. Araştırmamızın sonucunda Türkiye'deki kan davası geleneğinin yalnızca devletin otorite boşluğunu kapatmasıyla ve eğitim hizmetlerini seferber etmesiyle yok edilebilecek bir gelenek olmadığı görülmüştür. Kan davası geleneğinin belirleyici dinamikleri, kültürün maddi unsurlarında gizlenmektedir. Manevi, hukuksal ya da eğitim kurumunu merkez alan çalışmalar, maddi kültür unsurlarındaki değişimlere bağlı olarak ve onlardaki değişimlerden sonra etkili olabilecektir. Bölgede kapsamlı bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi, ulusal üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ve ulusal sanayiye dayalı yeni istihdam alanlarının oluşturulması kan davası geleneğinin aşılmasında öncelikli somut adımlar olarak önümüzde durmaktadır.

KAYNAKÇA

Açıl, Levent, *“Toplumsal Değer ve Normlar Açısından Kan Davaları”*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, 2007.

Bodur, Harun, *“Çeşitli Boyutlarıyla Kan Davası ve Namus Cinayetleri”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2007.

Faraç, Mehmet, *Töre Kıskaçında Kadın*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1998.

Gürelli, Nevzat, *“Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor”*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 41:3-4, 1975, ss:109-119.

İçli, Tülin Günşen, *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.

Şahin, Cumhur, “*Törelere Etkisiyle İşlenen Adam Öldürme Suçlarının Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*”, Töre Cinayetleri Panel Bildirileri, Ankara: Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1999, ss: 35-44.

Tezcan, Mahmut, Kan Davaları, Sosyal Antropolojik Yaklaşım, Ankara: Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1981.

Ünsal, Artun Kan Davası, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.